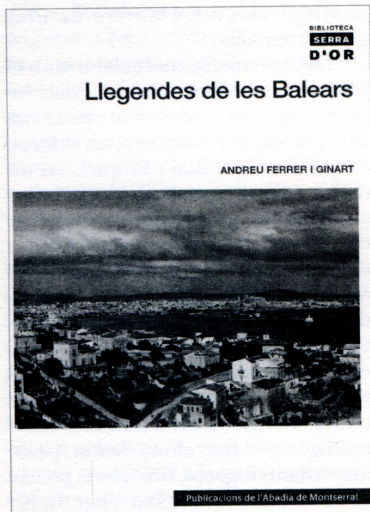

A LA CIUTAT DELS LLIBRES

Llegendes de les Balears

Andreu FERRER I GINART.
Llegendes de les Balears. Barcelona: Institut Menorquí d'Estudis i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009, 320 pàg.

L'edició a cura de Josep Massot i Muntaner, que inclou un breu però molt il·lustratiu estudi preliminar de *Llegendes de les Balears* suposa la recuperació d'una obra desconeguda fins ara del folklorista mallorquí Andreu Ferrer i Ginart. L'autor de l'obra (una recopilació de llegendes de Mallorca i de Menorca, premiada al segon concurs del *Llegendari Popular Català* l'any 1928) és un dels nostres folkloristes més rellevants i (són paraules de Josep Massot) «una de les personalitats més destacades del món intel·lectual de la Mallorca contemporània.» Mestre, natural d'Artà (1887), exercí la docència a Palma, al Migjorn Gran (1906-1915), més tard a Artà, i del 1925 ençà a Palma. La seva tasca pedagògica fou molt rellevant. Va aplegar materials folklòrics abundants i diversos (llegen-

des, rondalles, romanços, corrandes, parèmies, etc.) d'ambdues illes i els difongué en publicacions i revistes o col·leccions, moltes de les quals foren iniciativa editorial seva com *Llevant* (1917-1930), *El Tresor dels Avis* (1922-1928) o *Folklore Balear* (1924). Col·laborà activament amb Antoni M. Alcover per a l'Obra del Diccionari i participà en associacions de caràcter catalanista i cultural com Nostra Parla o l'Associació per la Cultura de Mallorca. Depurat com a mestre en esclatar el cop d'Estat del 1936, repregué a poc a poc la seva activitat com a folklorista, primer amb edicions en castellà, i inicià, tan aviat com les circumstàncies tan adverses ho van fer possible, la labor de difusió en català, tot promovent la formació d'un arxiu folklòric i bibliogràfic de les Balears (1959), amb l'edició d'un butlletí informatiu. Aquest intent tan ambiciós i tan útil per a la cultura catalana «quedà estroncat a la seva mort (1975)» (Massot).

El volum que, tants anys després de redactar-se, ara veu la llum, gràcies a la iniciativa conjunta de l'editorial i de l'Institut Menorquí d'Estudis, ha estat sotmès a un periple d'anys i vicissituds derivat del fet que els manuscrits originals, guanyadors del premi esmentat, es trobaven a l'arxiu de Rafel Patxot i Jubert, patrocinador del concurs, entre d'altres patrociniis importants, i anaren a raure a la biblioteca de Suïssa, per raons òbviament polítiques. Fins fa poc, no ha estat, per tant, a l'abast per a una publicació adient.

Tot i l'apel·latiu geogràfic genèric del títol, les llegendes que incorpora se situen només en els àmbits mallorquí i menorquí i, a més, en els nuclis territorials més propers a Ferrer (Artà i el Migjorn Gran). Això no obstant, el corpus que es presenta és d'un interès molt elevat, perquè la selecció de llegendes és nombrosa: vint-i-una sobre el rei En Jaume; devuit referides al comte Mal; vint a en Tià de sa Real; algunes de l'ermità Macari, de la beata Catalina Tomàs o d'en Cocou, el forçut viler; altres contenen fets de pirates o d'encantaments i tresors; no

hi manquen les «tòpiques» (sobre llocs singulars) ni les que narren històries d'éssers fantàstics, de boiets, de gegants, d'apareguts; hi apareixen les pestes, fets de la reconquesta, petjades (del Bon Jesús, de sant Cristòfor); llegendes de caire religiós; referències a edificis, a animals i plantes, i mitja dotzena de classificació temàtica difícil («Vàries»). Configuren tot un seguit d'elements que l'imaginari popular nostre ha congegriat al llarg de molt temps, donant-los forma narrativa i dotant-los d'una funcionalitat simbòlica específica.

Però, a més de l'interès «quantitatiu» hi ha altres caires que convé considerar: les variants (moltes de les narracions figuren a altres reculls coneguts, però alguns d'elaborats amb posterioritat a l'inèdit de Ferrer), la presència d'aportacions inèdites i un estil narratiu molt personal, sobri però eficaç, sense la meravella estilística (lèxica, fraseològica) de Mn. Alcover però amb una claredat expositiva que fa la lectura molt assequible i planera. No és l'exercici d'un creador de llengua sinó el llenguatge precís i rigorós d'un mestre que vol ser clar i exacte en el discurs narratiu. A tall d'exemple, en copiam una: «diu que, després de mort, el comte Mal pareixia per les cases cavalcant son cavall, que era espantós, i, al pegar llongo, treia foc per les potes i, dins la coma de sen Martí, les deixà senyades i encara hi estan. Entrava amb es cavall dins ses cases i pujava per l'escala damunt ell i fins després de mort apareixia també a la galeria fumant un cigarro-puro» (pàgina 65).

Llegendes de les Balears és un recull de textos narratius que proporciona al lector mitjà un compendi prou significatiu del llegendari mallorquí i menorquí. Sense ser exhaustiu, pot aportar als específicament interessats en l'etnopoètica un aplec que combina l'existència de versions noves de materials ja coneguts amb una visió de materials inèdits que convé tenir presents. Un llibre útil també per als docents i per al món de l'esplai, que trobaran en les llegendes de la terra elements molt útils per establir lligams entre els alumnes i el territori i la cultura del país. Tomàs Vibot conclouia la seva ressenya del llibre amb uns mots que subscrivim: «el recull d'Andreu Ferrer (...) ajudarà a engrandir i refermar encara més un dels cabals culturals més importants de la cultura mallorquina i menorquina» (dB, 12/12/09).

Miquel Sbert i Garau